

Μελέτη περίπτωσης

Παρακαλώ καταγράψτε μία περίπτωση χαρακτηριστικά για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζετε ή αντιμετωπίσατε τα ζητήματα ένταξης παιδιών μεταναστών στα σχολεία πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις στρατηγικές της άτυπης εκπαίδευσης.

Στοιχεία διδάσκοντος/διδάσκουσας

Όνομα	ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ
Φωτογραφία διδάσκοντος/διδάσκουσας (Προαιρετικό)	<i>Παρακαλώ συμπεριλάβετε μια ηλεκτρονική φωτογραφία του διδάσκοντος/διδάσκουσας</i>
Email	zeta.parageorgopoulou@gmail.com
Χώρα	☒ Ελλάδα
Μάθημα διδασκαλίας	ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Χρόνια προϋπηρεσίας	21 (10 σε σχολεία)

Στοιχεία σχολείου

Όνομα σχολείου	1° ΕΠΑ.Λ. ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
Βαθμίδα σχολείου	☐ Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ☐ Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ☒ Επαγγελματικό σχολείο
Χώρα	☒ Ελλάδα
Πόλη	ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, ΑΤΤΙΚΗ
Web site	http://1epal-ag-parask.att.sch.gr/index.php/el/

Τίτλος της μελέτης περίπτωσης

ΔΙΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΣΕ ΤΜΗΜΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΠΑΛ

Υπόβαθρο και πλαίσιο

Παρακαλώ συγκεντρώστε πληροφορίες που σχετίζονται με:

- Περιγραφή του σχολείου (αριθμός μαθητών, μαθητικές εγκαταστάσεις, κλπ)
- Κοινωνικό πλαίσιο της περιοχής που βρίσκεται το σχολείο
- Ποσοστό μεταναστών μαθητών στο σχολείο
- Ποσοστό μεταναστών μαθητών στην τάξη

ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧ. ΕΤΟΣ 2016-17

1^ο ΕΠΑΛ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

5 Τομείς/Ειδικότητες (Διοίκησης και Οικονομίας, Ηλεκτρολογίας, Ηλεκτρονικής και Αυτοματισμού, Μηχανολογίας, Ναυτιλιακών Επαγγελμάτων, Πληροφορικής)

51 εκπαιδευτικοί Π.Ε.

265 ενεργοί μαθητές, εκ των οποίων 40 κορίτσια

[Α: 53 (3 κορίτσια), Β: 93 (13 κορίτσια), Γ: 119 (24 κορίτσια)]

Διαδημοτική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού όσον αφορά στον τόπο κατοικίας (από Δήμους της Ανατολικής Αττικής –Αγία Παρασκευή, Παπάγου, Χολαργό, Αρτέμιδα/Λούτσα, Γέρακα, Γλυκά Νερά, Κάντζα, Παιανία, Παλλήνη, κ.α.). Επομένως, ενώ το σχολείο βρίσκεται σε ένα αστικό προάστιο της Αθήνας, πολλοί μαθητές έρχονται από μακρινές και αρκετά υποβαθμισμένες περιοχές, μετακινούμενοι με ΜΜΜ. Εξάλλου, το κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών των μαθητών ΕΠΑ.Λ. παρουσιάζει ιδιαιτερότητες (στην πλειονότητά τους είναι μαθητές με χαμηλές σχολικές επιδόσεις, αδιάφοροι προς τη μαθησιακή διαδικασία, προερχόμενοι από χαμηλά –εισοδηματικά, κοινωνικά, μορφωτικά- στρώματα, αρκετοί είναι αλλοδαποί και μαθητές με διαγνωσθείσες ή μη δυσκολίες –μαθησιακές, ψυχοκοινωνικές και οικογενειακές).

Αριθμός αλλοδαπών μαθητών κατά τάξη: Α: 18/53, Β: 25/93, Γ: 25/119, δηλαδή **25% περίπου των μαθητών είναι αλλοδαποί**, μετανάστες αλβανικής, κατά κύριο λόγο, καταγωγής.

20% περίπου των μαθητών (74/265 (Α: 13/53, Β: 26/93, Γ: 35/119) έχουν προσκομίσει έγκυρα δικαιολογητικά για **διαγνωσθείσες δυσκολίες** (μαθησιακές και ψυχοκοινωνικές), ενώ 60/265 μαθητές συνολικώς εξετάζονται προφορικά στις εξετάσεις.

Το σχολείο στεγάζεται από την ίδρυσή του [Π.Δ. 865/1979 (ΦΕΚ 247, τ. Α΄/2-11-1979)] μέχρι σήμερα σε νοικιασμένο κτίριο, το οποίο στερείται βασικών υποδομών (αίθουσες εκδηλώσεων, χώρων για άθληση, στεγασμένων υπαίθριων χώρων, εργαστηρίων, δεν είναι προσβάσιμο σε ΑΜΕΑ, ενώ ακόμη και οι αίθουσες διδασκαλίας δεν είναι επαρκείς). Ως προς την εργαστηριακή υποδομή, υποστηρίζεται από το 1ο Εργαστηριακό Κέντρο (ΕΚ) Β΄ Αθήνας (Μεσογείων 463), το οποίο λειτουργεί επίσης σε νοικιασμένο κτίριο. Η φοίτηση των μαθητών γίνεται ορισμένες ημέρες στο ένα κτίριο και ορισμένες στο άλλο, συνθήκη που δυσκολεύει περαιτέρω τη σχολική ζωή.

Το κτιριακό πρόβλημα αναμένεται να λυθεί με μεταστέγαση σε νέο γειτονικό κτίριο (το κτίριο Μπαρμπίκα, επί των οδών Παπαφλέσσα και Λυκείου), το οποίο βρίσκεται σε φάση αποπεράτωσης από τον ΟΣΚ. Προς το παρόν οι εγκαταστάσεις αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην πλήρη ανάπτυξη διδακτικών παρεμβάσεων και προγραμμάτων, περιορίζουν όψεις της σχολικής ζωής, δημιουργούν συνθήκες εμφάνισης παραβατικών συμπεριφορών ενώ αποτελούν υποβάθμιση για τη σχολική κοινότητα και κατάφωρη αδικία για τους φοιτούντες μαθητές.

Περιγραφή περίπτωσης

Η περίπτωση που καταγράφεται αφορά τμήμα της Β' λυκείου [21 μαθητές, 16 αγόρια/5 κορίτσια, 13 ημεδαποί/8 αλλοδαποί].

Πρόκειται για τμήμα στο οποίο διδάσκω για 2^η χρονιά και στο οποίο έχω παρατηρήσει φαινόμενα διάκρισης (συχνά ρατσιστικά «πειράγματα», υποτίμηση των γυναικών, έκφραση απέχθειας προς την ανδρική ομοφυλοφιλία, εμφάνιση φαινομένων οπαδικού φανατισμού). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τμήματος είναι ότι τα φαινόμενα αυτά είναι γενικευμένα σε ημεδαπούς και μετανάστες μαθητές, οι οποίοι έχουν (φαινομενικά τουλάχιστον) καλές σχέσεις μεταξύ τους, ενώ οι παρέες που έχουν διαμορφωθεί είναι «μεικτές». Η αλληλεπίδραση με τους γονείς, ημεδαπούς και μετανάστες, είναι καλή, έρχονται στο σχολείο και συζητούν μαζί μου άνετα προβλήματα των παιδιών τους (κατά τη φετινή χρονιά 2016-17, παρουσιάστηκαν πολλές απουσίες, χρήση ουσιών και κλοπές στο τμήμα). Η αλληλεπίδραση με συναδέλφους δεν είναι ικανοποιητική γιατί υπάρχουν αρκετοί διδάσκοντες με απόψεις οι οποίες ευνοούν ποικίλες διακρίσεις.

Στις 8/11/2016, ενώ συζητούσαμε το ζήτημα των στερεοτύπων για ομάδες πληθυσμού, στο πλαίσιο του μαθήματος των Νέων Ελληνικών Β λυκείου ΕΠΑΛ, ένας μαθητής, αλβανικής καταγωγής, χαιρέτισε ναζιστικά. Αντέδρασα έντονα στον χαιρετισμό, με αναφορές στο ιστορικό παρελθόν και στην επικαιρότητα. Όμως, το προεδρείο της τάξης και άλλοι μαθητές ισχυρίστηκαν πως έχει κάποιος το δικαίωμα να είναι ναζιστής εάν το επιθυμεί, και ότι εγώ έχω στερεότυπες και καταπιεστικές συμπεριφορές και εμποδίζω την ελεύθερη έκφραση του συμμαθητή τους. Είπαν επίσης ότι δεν θα αντιδρούσα τόσο εάν είχε υποστηρίξει, π.χ., το κομμουνιστικό κόμμα, και επομένως είμαι προκατειλημμένη. Στη συζήτηση που ακολούθησε εκφράστηκαν απόψεις εναντίον των προσφύγων που συγκεντρώνονται στους καταυλισμούς, στην Ελλάδα και στην Ευρώπη γενικότερα, των Πακιστανών και των τσιγγάνων.

Αποφάσισα να οργανώσω την παρέμβαση με **κίνητρα**:

- Τον προβληματισμό μου για τις απόψεις που αναπτύσσονται στο τμήμα
- Την επιθυμία μου να δράσω, προσπαθώντας για διαμόρφωση κλίματος δημοκρατίας, αλληλεγγύης και συνεργασίας, και για μείωση των διακρίσεων στο τμήμα
- Τη συμμετοχή μου στο διετές πρόγραμμα επιμόρφωσης **Δημοκρατική Παιδεία** <http://www.demopaideia.gr/>

Η παρέμβαση είχε **ως διδακτικούς στόχους**, οι μαθητές :

- Να προβληματιστούν γύρω από τις έννοιες ναζισμός και ρατσισμός
- Να συνειδητοποιήσουν τις στάσεις τους προς το 'διαφορετικό'
- Να προβληματιστούν ως προς τα επακόλουθα που ενδεχομένως έχουν οι στάσεις τους στη συμπεριφορά τους προς τους άλλους
- Να συζητήσουν τις συνέπειες που προκύπτουν, όταν αντιμετωπίζουμε τους άλλους στερεοτυπικά
- Να μεταβάλουν, ενδεχομένως, τη στάση τους, ώστε να μειωθούν οι διακρίσεις.

Η παρέμβαση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος Νέα Ελληνικά β' λυκείου ΕΠΑΛ (<http://iep.edu.gr:8080/index.php/el/prokirixeis/menu-anakoinoseis/492-nea-ellinika-a-kai-v-lykeiou-epa-l>), το

οποίο διδάσκεται 3 ώρες εβδομαδιαίως. Οι δράσεις αναπτύχθηκαν από τον Νοέμβριο 2016 έως τον Απρίλιο 2017, με αφορμή την ενότητα του σχολικού εγχειριδίου «Εμείς και οι 'άλλοι'».

Η Δημοκρατική Παιδεία είναι διετές πρόγραμμα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που υλοποιείται από το ΕΚΠΑ (ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία» Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης και ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία). Αφετηρία της ομάδας έργου είναι αφενός ο προβληματισμός για την ένταση και τον πολλαπλασιασμό των ξενοφοβικών και των ρατσιστικών αντιλήψεων στη σημερινή κοινωνία και ειδικότερα στο σχολείο και αφετέρου το κοινό ενδιαφέρον για την αντιμετώπιση αντιδημοκρατικών και βίαιων φαινομένων στον χώρο της εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα στηρίζει εκατό εν ενεργεία εκπαιδευτικούς στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και την Πάτρα. Επιπλέον, στο πλαίσιο του προγράμματος α) οργανώθηκε ηλεκτρονική πλατφόρμα που συγκεντρώνει και διαθέτει σχετικά υλικά εκπαίδευσης και αγωγής και β) παράχθηκε πρωτότυπο εκπαιδευτικό υλικό, εγχειρίδια δραστηριοτήτων και προτάσεις δράσεων.

Δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν

Οι δραστηριότητες αναπτύχθηκαν γύρω από 2 έννοιες.

1. έννοια ΝΑΖΙΣΜΟΣ

A. 18/11/2016: «Προτεινόμενες φωτογραφίες για τις συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου», εκπαιδευτικό υλικό του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων (<http://foundation.parliament.gr/>). Ομαδοσυνεργατική δραστηριότητα βασισμένη σε εικόνες, κέντρισε το ενδιαφέρον των μαθητών.

B. 6/12/2017: ομαδοσυνεργατική μελέτη, συγγραφή σημειώσεων και συζήτηση αντιπαράθεσης σχετικώς με το κείμενο «Για τη συμμόρφωση και την υπακοή», ενότητα «Εχθροί της Δημοκρατίας: Ναζισμός», εκπαιδευτικό υλικό του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων.

Γ. 9, 13 & 16/12/2016: ομαδοσυνεργατική εξέταση της έννοιας **Ναζισμός** από το δίκτυο εννοιών της Δημοκρατικής Παιδείας (<http://www.demopaideia.gr/diktyoennoion/nazismos/>). Τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια, χωρίς εντάσεις.

2. έννοια ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

A. 17 & 20/01/2017: Το υλικό του παιδαγωγικού εργαστηρίου «Είμαι ρατσιστής; Ένα καθημερινό τεστ» του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων, δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να προσεγγίσουν καθημερινές καταστάσεις μέσα από τα μάτια των θυτών και των θυμάτων προκαταλήψεων και ρατσιστικής βίας.

α. τεστ ευαισθητοποίησης στις πιθανές «στάσεις» σε ρατσιστικά επεισόδια.

β. παιχνίδι ρόλων-αυτοσχεδιασμός: σε μια πολυκατοικία νοικιάζουν ένα διαμέρισμα Πακιστανοί και οι ένοικοι αντιδρούν αναλόγως του «ρόλου» τους.

γ. ανάγνωση είδησης για Πακιστανούς που σκοτώθηκαν προσπαθώντας να απεγκλωβίσουν ζευγάρι από τις γραμμές του τραίνου. Συζήτηση ανά ομάδες, καταγραφή συναισθημάτων.

Η δραστηριότητα προβλημάτισε τους μαθητές και ενεπλάκησαν αρκετά, τόσο στον αυτοσχεδια-

σμό όσο και στις συζητήσεις. Το στοιχείο της έκπληξης («θέλαμε να διώξουμε τους Πακιστανούς από την πολυκατοικία και τελικώς αυτοί σκοτώθηκαν για να σώσουν ηλικιωμένο ζευγάρι») λειτούργησε ως αφορμή για την έκφραση συναισθημάτων. Εκφράστηκαν και αρνητικές απόψεις για την προβολή τέτοιων ειδήσεων και την αποσιώπηση άλλων (βιασμών ελληνίδων από ξένους κ.λπ.).

Β. 9/02/2017: Συμπληρωματική δραστηριότητα με αφορμή περιστατικό το οποίο συνέβη τον Ιανουάριο 2017 σε σούπερ μάρκετ της Καλιφόρνια (ζευγάρι ομογενών δέχτηκε φραστική επίθεση επειδή μιλούσαν ελληνικά μεταξύ τους) και τη συνέχεια του επεισοδίου (το ζευγάρι συγκεντρώνει μέσω crowdfunding ποσό ώστε να ταξιδέψει στην Ελλάδα ο μάντζερ που παρενέβη υπέρ τους). Οι μαθητές διάβασαν και σχολίασαν την είδηση και την αντίδραση του ζευγαριού. Κατά τη συζήτηση, αναγνώρισαν ότι ξένοι στην Ελλάδα είναι πολλές φορές θύματα αντίστοιχων συμπεριφορών και ότι η κατάστασή τους δεν επιτρέπει να αντιδράσουν όπως οι ομογενείς, άρα απαιτείται παρέμβαση των «παρατηρητών».

Το θετικό της συμπληρωματικής δραστηριότητας είναι ότι ευαισθητοποίησε μαθητές οι οποίοι είχαν εκφράσει αντιρρήσεις κατά την προηγούμενη δραστηριότητα (προφανώς επειδή οι πρωταγωνιστές είναι ομογενείς). Έτσι αποδέχτηκαν ότι καθημερινά λαμβάνουμε μέρος σε ξενοφοβικές και ρατσιστικές συμπεριφορές προς τους μετανάστες και πρόσφυγες στη χώρα μας.

Γ. 7/03/2017: Δραστηριότητα «Ταμπέλες» της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (<http://www.demopaideia.gr/wp-content/uploads/2016/05/UNHCR-dikaiomata.pdf>), με στόχο να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές σχετικά με τα επακόλουθα της συμπεριφοράς τους στους «άλλους» και να συζητήσουν τις συνέπειες της στερεοτυπικής αντιμετώπισης των «άλλων».

Οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες με έργο να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος καθαριότητας του σχολείου. Στον καθένα είχε μοιραστεί ταμπέλα-ρόλος που την είχε κολλήσει στο κούτελό του χωρίς ο ίδιος να ξέρει τι γράφει. Η ομάδα κλήθηκε να απευθύνεται στα μέλη της με βάση αυτές τις ταμπέλες. Ακολούθησε αναστοχασμός πάνω στον ρόλο των στερεοτύπων.

Δ. 25/04/2017: δραστηριότητα «Νέες Κάρτες Ταυτότητας» από το εγχειρίδιο «Διαμεσολάβηση συνομηλίκων για την επίλυση των συγκρούσεων στα σχολεία» (<http://www.demopaideia.gr/wp-content/uploads/2016/04/%CE%BA%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BD%CE%AD%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%84%CE%AE%CF%84%CF%89%CE%BD.pdf>) με στόχο την κατανόηση της διαφορετικότητας στην καθημερινή ζωή και την άμβλυση προκαταλήψεων για ομάδες συνανθρώπων (τσιγγάνους, ομοφυλόφιλους, αλλοδαπούς, φορείς ασθενειών, τοξικομανείς, ανέργους, άστεγους, ΑΜΕΑ κ.α.). Κάθε μαθητής πήρε μία κάρτα ταυτότητας και ανέλαβε να κάνει σύντομη έρευνα για τη νέα του ταυτότητα και να φανταστεί τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε με αυτήν. Έπειτα ζητήθηκε από τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο, από την οπτική γωνία της νέας τους ταυτότητας. Ακολούθησε συζήτηση για τα συναισθήματα των μαθητών, τις προκαταλήψεις για διάφορες κοινωνικές ομάδες και για τα προβλήματα που αυτές δημιουργούν. Σημειώνεται ότι οι μαθητές αρνήθηκαν να πάρουν την ταυτότητα του ομοφυλόφιλου. Κάναμε μια συζήτηση για το θέμα, χωρίς όμως να σταματήσουν οι (αρκετά χοντρές) αντιδράσεις και η άρνηση.

Η εκτίμηση και το δίδαγμα του μαθήματος

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι μαθητές προβληματίστηκαν γύρω από τις έννοιες ναζισμός και ρατσισμός, διερεύνησαν τις δικές τους στάσεις προς το «διαφορετικό» και εντόπισαν τα επακόλουθα που μπορεί να έχουν οι στάσεις τους αυτές στη συμπεριφορά τους. Συζήτησαν, με τη βοήθεια εξειδικευμένων εργαλείων και κειμένων, τις συνέπειες της στερεοτυπικής αντιμετώπισης των άλλων. Εξετάζοντας το ζήτημα των πιθανών στάσεων σε ρατσιστικά επεισόδια, σχολίασαν τι «κρύβουν» οι στάσεις αυτές, επιμένοντας ιδιαίτερα στη στάση της ουδετερότητας.

Η ανταπόκριση των μαθητών στην παρέμβαση ήταν θετική.

Ενεργοποιήθηκαν, σκέφτηκαν, έψαξαν, έγραψαν, παρουσίασαν τη δουλειά τους, συμμετείχαν στις συζητήσεις, στις ομάδες και στην ολομέλεια του τμήματος.

Το υλικό τους φάνηκε ενδιαφέρον, στον βαθμό που το επεξεργάστηκαν με τις συγκεκριμένες δράσεις.

Η παρέμβαση έφερε στην επιφάνεια προβλήματα που υπέβοσκαν στο τμήμα (φασισμό, ρατσισμό, προκαταλήψεις για τις γυναίκες και τους ομοφυλόφιλους, κ.α.). Σίγουρα είχε αντίκτυπο στους μαθητές (ημεδαπούς και αλλοδαπούς), οι οποίοι αναφέρονταν συχνά στα θέματα αυτά κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Δεν έχω στοιχεία για να πω εάν οδήγησε σε ουσιαστική αλλαγή στάσεων των μαθητών, και επομένως μείωση των διακρίσεων. Οδήγησε πάντως σε αναμφίβολη αλλαγή του κλίματος της τάξης προς το θετικότερο, κάτι που έγινε αντιληπτό κατά τους τελευταίους μήνες της σχολικής χρονιάς και από άλλους συναδέλφους. Οι διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών βελτιώθηκαν αισθητά και μειώθηκαν οι παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες είχαν παρατηρηθεί στο τμήμα.

Προσωπικά μου έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσω καλύτερα τους μαθητές και να προσπαθήσω να επιλέξω στοχευμένες δράσεις, ανάλογα με τις απόψεις που εκφράζονταν. Επίσης μου επέτρεψε να εξετάσω με νέο πρίσμα τη διδακτική μου πρακτική και να παρατηρήσω σημαντικές αδυναμίες.

Θετικά σημεία της στρατηγικής που εφαρμόστηκε:

- Η καλή επαφή με τους μαθητές επέτρεψε να θιγούν ευαίσθητα θέματα
- Η μεγάλη διάρκειά της μέσα στη σχολική χρονιά επέτρεψε την αναπροσαρμογή των σχεδιαζόμενων δράσεων αναλόγως με την ανταπόκριση και τις ανάγκες των μαθητών
- Η χρήση ποικιλίας εργαλείων επέτρεψε να εμπλακούν όλοι οι μαθητές, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές τους.

Αρνητικά σημεία της στρατηγικής που εφαρμόστηκε:

- Ορισμένες δραστηριότητες συμπεριελάμβαναν μελέτη κειμένων τα οποία είχαν αρκετές δυσκολίες για μαθητές ΕΠΑΛ.
- Δεν κατέστη δυνατή (λόγω συγκεκριμένων συνθηκών) η εμπλοκή και άλλων συναδέλφων και η διάχυση της προσέγγισης στη σχολική μονάδα.

